

Spira Veronika: Miniesszék IV.

Chagall – Ámos

Kiállítás a Nemzeti Galériában

Chagallt jól ismerem kamaszkorom óta. Már sokszor elmondtam, hogy amikor be voltunk zárva a vasfüggöny mögé, a Váci utcai idegen nyelvű könyvesboltba jártunk Skira kiadású képzőművészeti kiadványokat nézegetni. Fantasztikusak voltak a reprodukcióik. Egy-egy életmű jól áttekinthető volt egy ilyen vaskos kötetből. Aztán voltak olcsóbb, vékonyabb, papírkötésű olasz kiadványok is, amelyeket időnként meg is tudtunk venni.

A vörös ló (1938-44)

A tánc (1950-52)

Önarckép a ház előtt (1914)

Chagall-kiállítást először a 70-es évek elején láttam Pesten. Később, amikor már utazhattunk, a világon mindenfelé láttam a képeit, Moszkvától Párizsig, New Yorktól Chicagóig és Izraelig. Az ágyam fölött most is van négy kis bekeretezett reprodukció tőle.

Élet (1964)

(Ez volt az első alkalom, hogy az *Élet* külföldön látható volt. Falat kellett bontani, hogy beférjen a Galériába.)

Szentivánéji álom 1939

Szeretem Chagall élénk színeit, szeretem, ahogy az ég és a föld, a valóság, az emlék és a képzelet egy tér-időben léteznek, egyszerre érvényesek a vásznain. Minden a levegőben úszik, lebeg, szárnyal.

A figuratív, élénk színvilágú festésmód őrzi azt az eredendő, archetipikus, gyermeki örömet, hogy le tudjuk képezni a világot, sőt hatalmunk van felette, hiszen alakíthatjuk, variálhatjuk, reprodukálhatjuk, jelekké, allegóriává, szimbólummá formálhatjuk elemeit. És képesek vagyunk uralni az időt is. Képein a jelen, a múlt, a valóság, az álom és a képzelet jelei egy létmód részei. A motívumok, a személyes és a személyessé vált közösségi emlékek építőkövek, amelyek egyszerre önmaguk, de képesek átértelmeződni, vezérmotívumokká válni. És mind részei a festő világának, önazonosságának.

Ámos számomra Szentendréhez kötődik. Sokat jártunk ki már kamaszkorunkban is képeket nézni. Az Ámos-Anna Margit-ház megnyitása után pedig szinte minden évben ott jártam, hol magam, hol a gyerekeimmel, hol a diákjaimmal.

Ámos-Anna Margit-ház

Ketten

Ámostól legjobban a rajzait szeretem. Már a koraiak is mellbevágóak, de a *Szolnoki vázlatfüzet*, a *Zsidó ünnepek* és az *Apokalipszis* darabjai a legnagyobbakéval vetekednek. A rajzokon szabadabban bontakozik ki eredeti látásmódja, képzelete, látomásai, szabadabban formálja képpé a gondolatait, mint a vásznon ecsettel.

Ugyanakkor festőnek is kiváló, talán csak az életmű középső szakaszában nem élnek igazán a színei. Gyakran egytónusúak, ami gátolja a gondolat, az élmény, a képzelet gazdagságának a felszínre jutását. De ennek a korszaknak a képei is mélyek, hivalkodás nélkül igazak. Megfog az álmodó, látomásos líraiság, a visszatérő motívumok, szimbólumok, az angyal, az óra, a kulcs, a csodarabbi sírja, az enteriőrök, a páros magány, a bensőséges összetartozás a festő és hitvese között.

A korai korszak képei (*Hajnalvárás*, *Égő zsinagóga*, *Sárga angyal*, *Szentendre II.*) és az utolsó évek alkotásai azonban sokkal expresszívebbek. Az utolsó években drámaivá válik a festészete mind témájában, mind a színek használatában, mind az ecsetkezelésben (*Setét idők*, *Iszonyat*, *Síró angyal*, *Az Apokalipszis lovasa*).

Hajnalvárás, 1938 körül

A festő, 1939

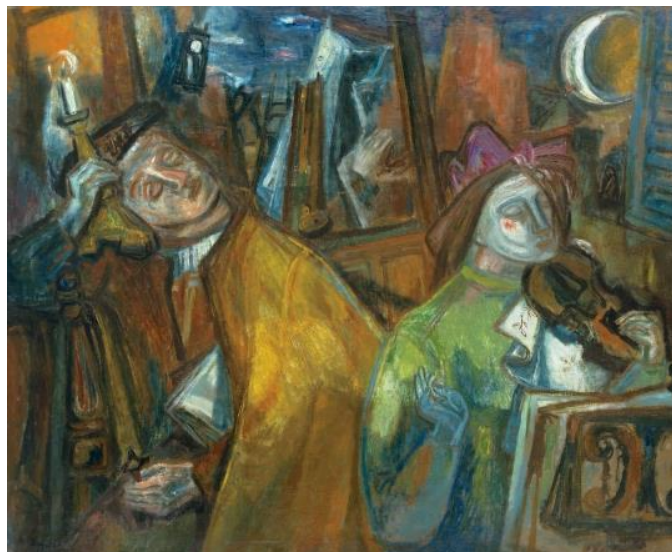
Síró angyal, 1944

Iszonyat 1944

A tetű az Apokalipszis lovasa 1944

Setét idők VIII., 1941

És a Szolnoki vázlatfüzetből:

Zsidó ünnepek:

Menekülők

Gondolkodó

Apokalipszis I.

Az Apokalipszis lapjai

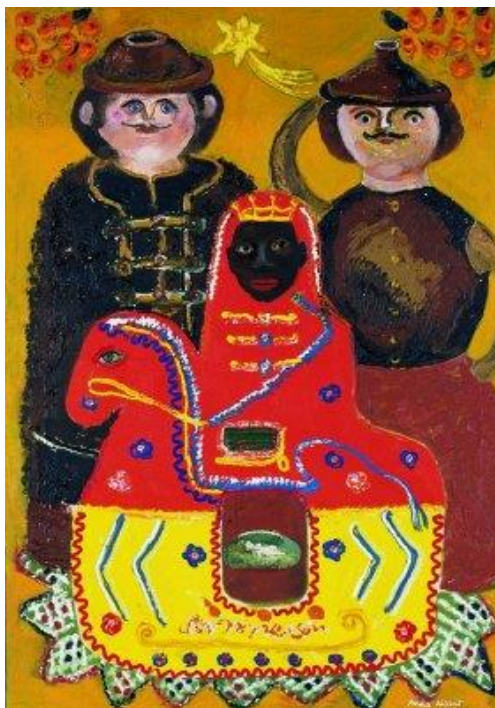
Jó volt a Chagall-képek között járkalni. A kiállítás Chagall-része igazi esemény volt, de az Ámos-rész rosszul volt kitalálva. Nem Ámosról, a jelentős művésztől szólt, hanem alá volt rendelve egy felületes és méltatlan közhelynek. Kár Ámost magyar Chagallnak nevezni. Előnytelen volt az 1937-es párizsi találkozásuk dokumentumaiból indítani, indokolatlan és előnytelen volt a képei tematikus elrendezése, ami túl monotonná tette a művei bemutatását.

A legjobbat, a legmélyebbet kellett volna megmutatni a művészetéből. Pl. az angyal-motívum jelentésváltozásai az álomtól a metaforáig, a látomásig és az Apokalipszis angyaláig, a háború infernójáig.

A kurátori koncepció önmagához mérve is következetlen volt. Ha már a kapcsolódási pont a tárlat két része között az 1937-es párizsi találkozás Chagall-lal, akkor egyértelműen hiányzott egy terem-szögletnyi Anna Margit-kép a kiállításról. Ne feledjük, hogy két művész látogatott el 1937-ben Chagallhoz, és ő két művészt biztatott a pályája kiteljesítésére. Ezt a másik szálát is le kellett volna zárni.

Be lehetett volna mutatni néhány Anna Margit-képet a 60-as, 70-es évekből, amelyeken a népi iparművészet, a falusi pingált ládák, a búcsúk naiv művészete, a vásári giccs lényegül át hagyományá, modern, egyéni hangú, ironikus, groteszk, szürrealista piktúrává. Anna Margit ebben a korszakában sokkal inkább volt „magyar Chagall”, mint Ámos bármikor.

Íme, néhány Anna Margit-kép, ami beleillett volna a kurátorok tárlat-koncepciójába:

Három királyok 1975

Ars poetica 1970

Máriácska II. 1968.

Magány 1983.

Kaszás 1962.

Az alkotó pihen

A határozott körvonalú, erős színekkel megalkotott képek, a hagyomány játékos-komoly átértelmezése, más idősíkba, térbe, kontextusba helyezése rokonítja őt leginkább e korszakában az orosz-francia mester látásmódjával.

Ha már ragaszkodtak a „magyar Chagall” közhelyhez, Anna Margit képeivel kiegészítve még ritmusa is lehetett volna a kiállításnak: **a túlélő, az áldozat, a túlélő** művei.

De a legjobb az lett volna, ha a Chagall-kiállításához nem csatolnak hozzá semmit. Ámos Imrének pedig önálló életmű kiállítást rendeztek volna a galériában. Ahogy Anna Margitnak is.